

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Vad gör att elever går till skolan?

En kvalitativ intervjustudie om skolpersonals syn på
elevers motivationsfaktorer

Lovisa Engström

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2018

Antal ord: 13940
Handledare: Rikard Eriksson

Abstract

Author: Lovisa Engström

Title: What makes pupils go to school? A qualitative interview study on school staffs view of pupils motivation factors (translated title)

Supervisor: Rikard Eriksson

Assessor: Maria Heintz

School tendency is the key to a successful life in today's society. It increases your chances, not only for a career and future higher education, but also for a happier life. School is the most important place to learn how to cooperate, interact socially and get a healthy social network. This is a system thousands of Swedish children gets into every year because of the school duty law that all children above the age of seven must attend school, if they don't have approved absence by the principal or the child is ill. There are many reasons that makes it difficult for children attending school even though it is mandatory. The research to identify these reasons is ongoing and Malin Gren Landell has done a great work to start naming different kinds of absences from various factors to identify individual interventions for children. But with all of this new knowledge about why children are not attending school, it is interesting to analyze why there are so many children that almost daily attends school and goes through the system with no problem.

This study used interviews to see what factors and needs the principals and teachers in upper primary school described as important for children with high tendency. The study was executed in two different areas that were different according to the socio economic definition. The study aimed towards these two areas' primary schools, with a focus on Gren Landells description of the social factors including family, friends and society's impact on school tendency.

The staff of the schools talked about the importance of pupils friends and their impact on each other concerning school tendency. The children's parents and families attitudes towards the children's school tendency is presented. The study also discovered a another relevant area which was the children's dreams and future prospects. Finally a discussion about what if the area of the school really affects the school tendency of the children and how it affects.

Keywords: School tendency, school abstinence, social factors, socio economic, Maslow's hierarchy of needs

Nyckelord: Skolnärvaro, Skolfrånvaro, sociala faktorer, socioekonomiskt, Maslows behovshierarki

1. Problemformulering	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsningar	5
2. Kunskapsläge	6
2.1 Fenomenet skolfrånvaro	6
2.2 Forskning	7
2.3 Varför ska jag gå till skolan?	7
2.4 Riskfaktorer	8
2.5 Sociala faktorer	
2.5.1 Familjen	10
2.5.2 Kompisarna	11
3. Teori	12
4. Metod	14
4.1 Design	15
4.2 Urval	16
4.3 Intervjuguide	18
4.4 Genomförande av intervjuer	18
4.5 Transkribering	19
4.6 Tematisk analys	19
4.7 Metodens tillförlitlighet	20
4.8 Forskningsetiska överväganden	22
5. Resultat och analys	23
5.1 Kompisarnas påverkan på skolnärvaro	23
5.1.1 Kompisarna skapar en positiv skolnärvaro	24
5.1.2 Valet mellan kompisarna och lektionstiden	25
5.1.3 Jämförelse	26
5.2 Vilken inställning har föräldrar och familj till skolan?	27
5.2.1 En normaliserad vardag	27
5.2.2 Föräldraansvar och förebilder	30
5.2.3 Jämförelse	32
5.3 Framtidstro	33
5.3.1 Föreställningar om arbete ligger nära tillhands	33
5.3.2 Synen på framtiden	35
5.3.3 Jämförelse	36
5.4 Bostadsområdets påverkan	37
5.4.1 På vilket sätt påverkar egentligen området?	37
5.4.2 Kriminalitet och utbildningsbakgrund	38
5.4.3 Jämförelse	39
6. Avslutande diskussion	40
6.1 Metoddiskussion	40
6.2 Slutsatser	41
6.3 Fortsatt forskning	42
Referenser	43
Bilagor	45

1. Problemformulering

Skolplikten och den svenska skolan formar en komplex verksamhet med syftet att förbereda alla barn i Sverige för ett stabilt och tryggt liv med arbete och möjlighet till vidare studier. En god närvaro och därmed elever som uppnår kunskapsmålen har visat sig i stor utsträckning förebygga psykisk ohälsa, missbruk, utanförskap och andra riskbeteenden senare i livet (Backlund, Högdin & Spånberger Weitz 2017). Detta sätter press på skola och vårdnadshavare att bidra till att eleverna både får möjlighet att nå sina kunskapsmål, skapa individuella förutsättningar för detta men samtidigt motivera dem att ta tillvara på denna möjlighet.

Mot bakgrund av detta är skolnärvaron ett återkommande problem i statistiken enligt Skolinspektionen (2016) var det år 2015 1700 elever i Sverige som hade ogiltig sammanhängande frånvaro och av dessa var 1000 elever representerade på högstadiet.

Det finns många faktorer som bidrar till att elever inte kommer till skolan, Gren Landell delar upp dessa i: skolfaktorer, individfaktorer och sociala faktorer. Oftast så är det inte en faktor som är anledningen till frånvaro utan de påverkar varandra (SOU 2016:94).

Fortfarande är det emellertid många elever som har hög närvaro i skolan och utifrån dessa faktorer är det intressant att undersöka varför vissa elever lyckas mot bakgrund och kunskap om varför andra inte gör det.

Varför är vissa elever nästan aldrig frånvarande från skolan? Vad utöver skolplikten gör att elever är i skolan? (SOU:2016:94 s.167)

Det finns flera sociala samband faktorer kopplade till elevers närvaro. Emma Leijnsne har skrivit en artikel *Sydsvenskan* (2014) som beskriver sambandet mellan föräldrars utbildning och barns skolprestation och senare yrkesval eller vidareutbildning.

Barn till lågutbildade invandrare är betydligt mer benägna att läsa på högskolan än barn till lågutbildade svenskar, medan barn till högutbildade invandrare går på högskolan i lägre grad än barn till högutbildade svenskar (Sydsvenskan 2014).

I *Dagens Samhälle* föreslår Magdalena Schröder mfl att närvaro ska bli ett krav för att barnbidraget ska betalas ut, detta för att sätta krav både på föräldrar och barn för att ge signaler att skolan är viktig och studieresultaten behöver höjas. De påstår också att det kan ha

utjämnande effekt på socioekonomisk status i familjer där det inte finns någon motivation för studier. På så vis tänker de att barn kommer vilja öka sin närvaro i skolan (Dagens samhälle 2016).

Utifrån detta är det intressant att undersöka varför högstadiel elever väljer att gå till skolan och hur de sociala faktorer som sägs ha stor påverkan på elever närvaro, spelar in.

1.2 Syfte

Huvudsyftet med studien var att undersöka hur skolpersonal på två grundskolor, som skiljer sig socioekonomiskt, beskriver faktorer och behov som främjar och hämmar elevernas skolnärvaro.

Ett delsyfte var att undersöka hur skolorna skiljer sig utifrån sociala faktorer, vilket innefattar familj och kompisrelationer samt samhällsfaktorer, samt hur dessa faktorer skulle kunna påverka skolnärvaro.

1.3 Frågeställningar

- Vad upplever skolpersonal som betydelsefullt vad gäller elevers närvaro på respektive skola?
- Vad skiljer sig i skolpersonalens beskrivningar av kompis- och familjerelationer samt samhällsfaktorer, kopplat till närvaro?

1.4 Avgränsningar

Studien begränsade sig till två skolor som skiljer sig socioekonomiskt. Syftet med studien var att intervjua två högstadielärare och en rektor eller biträdande rektor på varje skola men på grund av sjukdom blev det en lärare och en rektor på skolan i det socioekonomiskt svaga området. Den andra skolan uppfyllde syftet och tre intervjuer genomfördes med två lärare och en biträdande rektor.

2. Kunskapsläge

2.1 Fenomenet skolfrånvaro

Det finns ett par relevanta lagrum som är viktiga att känna till i med bakgrund av skolfrånvaro. Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt från och med den hösttermin då barnet fyller sju år (2010:800 7 kap.§2 och §10)

I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får rektorn bevilja en elev kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det finns synnerliga skäl får längre ledighet beviljas (2010:800 7 kap. 18 §). Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt (2010:800 7 kap. 20 §)

För att läsaren ska förstå bredden av fenomenet skolfrånvaro beskrivs under denna punkt en mängd olika definitioner som definierar olika former av skolfrånvaro. Trots att syftet inte är att undersöka skolfrånvaro utan skolnärvaro, ger definitionerna en god förförståelse för kunskapsläget och även empirins presentation. Detta för att skolpersonalens berättelser om skolfrånvaro kan betyda väldigt många saker och vara grundat i olika problem. Olika berättelser kan också syfta till olika former av frånvaro vilket påverkar deras svar.

Ogiltig frånvaro är det övergripande begreppet som betyder att eleven är frånvaro utan giltigt skäl från den obligatoriska verksamhet som anordnas. Begreppet delas sedan upp i olika former av frånvaro som exempelvis ströfrånvaro vilket betyder att frånvaron motsvarar cirka 5–20 procent som pågått under minst två månader. Denna typ av frånvaro kan sedan utvecklas i en så kallad långvarig ogiltig ströfrånvaro. Frånvaron blir definierad som detta om frånvaro återkommande sker under specifika lektioner, ämnen eller dagar under minst två månader (SOU 2016:94).

En problematisk frånvaro kan vara både giltig frånvaro, sjukdom eller beviljad ledighet, men också ogiltig. Den är i sådan omfattning att det riskerar en negativ utveckling för eleven.

Ogiltig sammanhängande frånvaro avser sådan ogiltig frånvaro då eleven varit helt frånvarande i minst en månad, vilket är mest förekommande på högstadiet (ibid).

En giltig frånvaro innefattar bland annat sjukdom, beviljad ledighet eller befrielse från undervisningen i enlighet med skolförfattningarna. Det är rektor som beviljar ledighet. En giltig frånvaro kan också bli definierad som en oroande giltig frånvaro, med detta avses elever

som upprepat är sjukanmälda av ofta diffusa anledningar. Det handlar också om att föräldrar sjukanmäler av anledning att skydda sina barn mot exempelvis mobbning men också psykiska problem (SOU 2016:94).

2.2 Forskning

Det finns flera luckor i svensk forskning vad gäller skolfrånvaro och närvaro. En stor anledning är att begrepp skiljer sig på olika ställen i landet och det finns därför inte en enhetlighet för att angripa problemet (SOU 2016:94). Få har undersökt samband mellan närvaro och kön, etnicitet och bostadsområden. Sambanden har undersökts men inte tillräckligt för att det ska kunna dras slutsatser som kan generaliseras. Det har blivit tydligare genom den forskning som gjorts, att frånvaro och närvaro är ett komplext fenomen som måste förstås genom flera sambandsfaktorer och mer forskning behövs. (Backlund & Gren Landell 2017).

2.3 Varför ska jag gå till skolan?

I SOU (2016:94) beskrivs skolan som mycket betydelsefull i dagens samhälle. En icke fullgjord skolgång kan ha konsekvenser som missbruk, psykisk ohälsa och arbetslöshet, konsekvenser som kostar både samhället och individen (ibid). Skolnärvaro är inte bara viktigt för framtida karriär, utan även för elevens långsiktiga språkutveckling. Skolan är en miljö där barn även får den sociala utvecklingen, de lär sig samarbeta och skapar relationer. Tillsammans med den stimulans som elever ges i skolan utvecklar de också en problemlösningsförmåga och en förmåga att arbeta mot mål (Kearney & Graczyk 2014). Samtidigt så lever vi i en tid där mycket annat både lockar och gör det svårt för elever att uppfylla kraven som skolan ger och frånvaron blir ett faktum (SOU 2016:94). Detta gör att ansvaret på skolan ökar för att hålla kvar elever i klassrummen. Att få eleverna att känna en mening med skolan, att de utvecklas och känner sig trygga på sin arbetsplats är en stor uppgift där mycket står på spel (SOU 2016:94).

I en skola som uppfattas som betydelsefull är närvaron central (SOU 2016:94 s. 18)

Regleringen av skolplikten görs i kap.7 skollagen (SFS 2010:800). Barns rätt till utbildning kommer i konflikt när elever inte är närvarande och därför inte når upp till sina kunskapsmål (SOU:2014:94). Det är vårdnadshavarna som har ansvaret för att deras barn ska uppfylla skolplikten (SFS 2010:800). Men även skola och kommun har flera ansvar för att barnen ska uppfylla skolplikten och åtgärder ska sättas in om frånvaro blir ett problem (Backlund och Gren Landell 2017).

2.4 Riskfaktorer

Det står skrivet i SOU 2016:94 att det finns en rad riskfaktorer eller orsaker till att elever är frånvarande från skolan. Ofta så är det inte bara det ena eller andra utan en komplex kombination av flera faktorer som negativt påverkar varandra och gör det svårt för elever att komma tillbaka till en positiv utveckling. Riskfaktorerna kan också variera över tid vilket gör att systematisk utredning och uppföljning är viktigt för att identifiera varje elevs situation. Övergripande kan dessa riskfaktorer delas in i tre delar (ibid).

1. Faktorer som är relaterade till skolan.
2. Faktorer som är relaterade till individen.
3. Sociala faktorer som har samband med familj, bostadsområde och kamrater. (SOU 2016:94 s. 146)

SOU 2016:94 skriver att den faktor som uppmärksammas beror mycket på vem det är som rapporterar, skolan har ett intresse och perspektiv, individen har ett och familjen har ett. Samtliga riskfaktorer presenteras i kunskapsläget även om inte empirin lyfter alla riskfaktorer. Detta för att det är viktigt för att läsaren ska få en överblick på ämnet för att förstå komplexiteten i skolnärvaro och skolfrånvaro.

Utredningen (SOU 2016:94) beskriver vidare att skolfaktorer är ett brett begrepp som innefattar allt ifrån organisatoriska delar till pedagogiska (ibid). Den fysiska skolmiljön kan påverka i den bemärkelsen att den hjälper eller stjälper elever att ta sig till olika lektioner, bidrar till en välkomnande och trygg miljö, goda ergonomiska förutsättningar och så vidare

(SOU 2016:94). De pedagogiska faktorerna handlar om skolan aktivt arbetar med elevers motivation och lust att lära, vilket ställer krav på lärarens förmåga att motivera och göra uppgifter begripliga. I lärarens ansvar ingår det också att uppmärksamma de elever som inte är närvarande och sköta den administrativa plikten som detta innebär (SOU 2016:94). I skolfaktorer så ingår också känslan av tillhörighet till skolan och klassen, samt hur relationen mellan elever är (SOU 2016:94).

Kearney och Graczyk (2014) skriver också om skolklimatet som en viktig faktor till att elever inte är i skolan, de nämner trygga miljöer, bra stöd från lärare, tydliga regler och goda relationer mellan elev och lärare som betydelsefullt för att elevers närvaro (ibid).

SOU 2016:94 berättar vidare om de individuella faktorerna vilka ofta har samband med andra faktorer. De individuella faktorerna kan vara att eleven har en sjukdom som leder till omfattande frånvaro. Psykiska problem såsom nedstämdhet och oro är faktorer som både bidrar till frånvaro och kan bli direkta konsekvenser av frånvaro. Det är också mycket vanligt med social rädsla och prestationsrädsla, det handlar om att vara rädd för andras åsikter och rädslan över att göra fel. En direkt koppling till dessa rädslor är också dåligt självförtroende vilket i sin tur förvärrar psykiska besvär (ibid).

Lyon och Cotler (2007) skriver om olika sätt att angripa problemet där kopplingen mellan diagnoser och frånvaro är ett sätt. De skriver att frånvaro inom kategorin skolk och elever med psykiatriska diagnoser måste särskiljas från övriga då den behöver andra åtgärder. I deras undersökningar har man försökt hitta en koppling mellan elever som har dessa diagnoser och frånvaro och i stort sätt ställt dessa synonymt till varandra, vilket de upptäckte var svårt att göra (ibid).

Kearney och Graczyk (2014) sammanfattar individuella faktorer som gemensamt bidrar till att eleverna kommer till skolan. De beskriver faktorer såsom att eleven tycker om skolan, är intresserad av uppgifter och liknande, vill lära sig, följa regler och gå till skolan (ibid).

2.5 Sociala faktorer

SOU 2016:94 skriver att de sociala faktorerna har en bred betydelse och innefattar dels relationen mellan eleven och dennes familj och även kompisrelationer, men också samhällsfaktorer såsom bostadsområde.

2.5.1 Familjen

Familjen har en viktig roll när det kommer till att stödja eleven i skolgången på flera sätt. Det handlar dels om att stötta med läxor, men även skapa sovrutiner som gör det möjligt för eleven att komma till skolan, det krävs även ett visst engagemang när det gäller möten och liknande för att familjen ska vara uppdaterad om vad som sker i skolan (ibid). Lyon och Cotler (2007) skriver att det finns ett viktigt samband mellan barns frånvaro och föräldrarnas utbildningsnivå.

Flera faktorer kan försvåra för en förälder att stötta sitt barn under dessa punkter, psykisk ohälsa eller sjukdom är en av dessa. Ett barn med en sjuk förälder blir påverkad på fler sätt utöver det som är nämnt för att barnet ofta känner ett ansvar gentemot föräldern och stannar hemma för att vårda föräldern. Det kan också bli svårare för en ensamstående förälder att stötta sitt barn både med skola och annan stöttning som inte är direkt skolrelaterad (SOU 2016:94).

Kearney och Graczyk (2014) skriver att föräldrar som är aktivt intresserade av deras barns dagliga och långsiktiga skolgång kan minska både skolk och andra normbrytande beteenden för att föräldrastöd är en nyckel för att barn ska lyckas med sin skola.

Internationell forskning visar också på ett samband mellan arbetslösa föräldrar eller låginkomsttagare och elevers frånvaro, men det kan ännu inte visa på ett samband i svensk kontext (SOU 2016:94).

Det som SOU 2016:94 menar med normbrytandebeteende är exempelvis droganvändning, snatterie eller skadegörelse. I dessa fall handlar den om den sorts frånvaro som klassas som skolk även om skolk kan orsakas av många andra faktorer också. Dessa normbrytande beteenden kan också bli en konsekvens av frånvaro i skolan och komma i ett senare skede av frånvaro (ibid).

2.5.2 Kompisar

I de sociala faktorerna har också de kompisar i elevens närhet en viss påverkan, framförallt för de elever med normbrytande beteende. På högstadiet blir en god relation med kompisarna i elevens närvaro viktigare i vägen mot en stabil närvaro. Högstadiееlevs kompisrelationer kan ibland väga tyngre än efterföljning av regler och normer. För de elever som har tendenser att gå mot ett normbrytande beteende, kan kamraternas påverkan betyda mer (SOU 2016:94).

Kearney och Graczyk (2014) skriver om kompisarnas påverkan och framförallt arbetet med den sociala tryggheten för att bland annat förhindra mobbning som en viktigt intervention. I SOU 2016:94 beskrivs mobbning som en starkt orsakande faktor till avhopp på gymnasiet och stryker under kompisarnas påverkan för elevers närvaro.

SOU 2016:94 skriver att forskning angående bostadsområdets betydelse för elevers närvaro inte är fullständig. Viss forskning visar på att frånvaron är större i bostadsområden som är socioekonomiskt svaga, men att familj- och individfaktorer fortfarande har påverkan oavsett område. Lyon och Cotler (2007) skriver att barn andra etniska bakgrunder är överrepresenterade i mätningar med skolfrånvaro, men tas ofta bort i många mätningar, därför är det inte möjligt att generalisera resultat till andra liknande grupper. De skriver också att bostadsområdet är viktigt i den bemärkelse att grannskapet stöttar varandra för att det har visat sig att föräldrarnas sociala stöd är viktigt för barns närvaro. Det handlar då om grannskap som har liknande värderingar och umgängeskretsar (ibid).

Bostadsområdet kan också ha negativ påverkan för barn och deras familjers trygghet. Barn kan till exempel uppleva otrygghet på vägen fram och tillbaka till skolan och detta i sin tur påverkar föräldrarnas möjligheter att stötta barnet i skolgången (Lyon och Cotler 2007).

3. Teori

I undersökningen så har Abraham H. Maslows "A theory of human motivation" används för att tolka empirin tillsammans med SOU 2016:94 begrepp för de sociala faktorerna vilka innefattar kompis- och familjerelationer samt samhällsfaktorer. Maslows behovstrappa användes i analyser på individnivå medan de sociala faktorerna användes som komplement till behovstrappan när respondenten berättade om yttre faktorer som spänner över fler nivåer och som påverkar skolnärvaron. Skillnaden mellan Maslows trappa och de sociala faktorerna är att Maslow pratar om utveckling och behov för att människan ska kunna klättra i trappan (Maslow 2017). De sociala faktorerna är mer konkret kopplade till faktorer som påverkar skolnärvaron och kan skilja sig mycket från individ till individ (SOU 2016:94).

Medcalf, Hoffman och Boatwright (2012) skriver om betydelsen av vuxna människor i barns närhet för deras utveckling i Malows behovshierarki. Författarna skriver att barn redan i fyra till femårsåldern utvecklar en förståelse av vad som förväntas av dem och påbörjar en utveckling av individuella värderingar.

Maslows motivationsteori bygger på att människans motivation bara kan ses genom ett helhetsperspektiv, då det är grunden för att förstå motivationen. Maslow skriver att alla människor är i sin grund motiverade och ska tolkas därefter, vilket betyder att alla människor strävar efter att utvecklas. Den bygger på en hierarki där fysiologiska behov är grunden för att ovanstående behov ska kunna uppfyllas (Maslow 2017). I de fysiologiska behoven ingår föda, vatten, sömn och sex. Maslow motiverar detta med att resterande behov säkerligen kommer efter driften på föda och att i en akut situation är detta behovet det mest primära (Maslow 2017).

När detta steg är uppfyllt söker människan nästa steg i hierarkin vilket är säkerhet, det mest primära säkerheten är en bostad. Att identifiera säkerhet beskriver Maslow är svårt eftersom vuxna är lärda att under alla omständigheter undertrycka sig känslor av osäkerhet till skillnad från barn och speciellt spädbarn som direkt visar uttryck för osäkerhet eller otrygghet. Vid ett tidigt stadium där små barn känner sig hotat eller skrämmd av exempelvis starka plötsliga ljud eller ljus, eller fysiskt blir behandlade på ett sätt som skrämmer dem, så ges detta uttryck för direkt. Även sjukdomar kan ge små barn en förändrad syn på världen. Äldre barn kan reagera på otrygghet när en balans blir rubbad, exempelvis när en rutin förändras eller ett barn blir

behandlat orättvist. Detta på grund av att det förändrar barnets syn på verkligheten och barnet har svårt att lita på systemet eftersom det förändras. Andra former av säkerhet som är kopplat till vuxna är ekonomisk säkerhet, trygga och förutsägbara vardagssituationer och livsåskådningar som sorterar och förklarar världen (Maslow 2017).

Miljön som barn vistas i har enligt Medcalf, Hoffman och Boatwright (2012) stor påverkan på deras beteende och attityder. Miljön hemma och i skolan kan påverka barn både positivt och negativt, men en negativ miljö har visat sig ha stor effekt på barns beteende.

Nästa steg i Maslows pyramid är kärlek och tillhörighet. Människan kommer då att aktivt söka vänskapsband och relationer för att känna kärlek och ömhet. Det ska tilläggas att detta innebär ett behov av att både ge och få kärlek. Enligt Maslow är detta steget mycket viktigt för välmående och kan därför vara ett stort problem hos psykiskt sjuka och leda till utsatthet (Maslow 2017). Under detta behov så har de sociala faktorerna och Maslows beskrivning av kärleksbehovet mycket gemensamt. Men Maslow beskriver det som ett behov som gör det möjligt för individen att ta sig vidare till nästa steg i behovshierarkin. De sociala faktorerna är en direkt koppling till hur elevens relationer med vänner och familj kan påverka skolnärvaron. Medcalf, Hoffman och Boatwright (2012) skriver att barn som lever mer fattigt, flyttar i större utsträckning än barn som lever i en mer välbärgad familj, vilket kan påverka deras sociala kontaktnät och därmed kärleksbehovet i Maslows pyramid.

Efter kärleksbehovet kommer självkänsla. På detta steget beskriver Maslow (2017) att människan får behov av respekt för sig själv och andra. Det finns då en önskan att prestera, människan är självsäker när hon möter utmaningar men också inser vilken förmåga som hon besitter och en tacksamhet inför detta. Om en person känner sig nöjd med uppfyllnaden av dessa punkter så uppnås ett gott självförtroende och människan känner sig meningsfull (ibid). Självkänsla och prestation har ett nära samband med strävan efter det sista steget, självförverkligande. Om omgivningen har uppmuntrat barnet till självständighet och barnet känner att denne är kapabel att utföra saker, blir det mer troligt är att barnet kan nå en god självkänsla (Medcalf, Hoffman och Boatwright 2012).

Det sista steget i behovshierarkin är självförverkligande. Det betyder att en människa ständigt söker sätt att utveckla sig och finna det som känns meningsfullt för dem att göra. Människan strävar efter att bli sitt fullständiga jag. Det är viktigt att känna till att denna strävan är olika från individ till individ och kan därför inte jämföras med varandra (Maslow 2017). Medcalf,

Hoffman och Boatwright (2012) beskriver att alla människor har strävan mot ett självförverkligande och det slutgiltiga steget i behovspyramiden, det som utmanar utvecklingen är samhället och den miljö som individen befinner sig i. Därför har lärare och andra vuxna i barns närhet ett stort inflytande över barns väg mot självförverkligande eftersom de har stor möjlighet att påverka barnens utveckling.

Medcalf, Hoffman och Boatwright (2012) skriver om Maslows teori som en viktig del för att förstå olika områden, inkluderat skolan. Teorin är en viktig del för att förstå barnen i deras strävan mot att bli deras bästa jag och stötta varje individ i denna process. Det är viktigt att barn uppfyller de behov som de har eftersom det annars kan skada deras utveckling och väg mot olika mål (ibid).

4. Metod

Inför att studien påbörjades övervägdes vilken metod som var mest lämpad för att besvara frågeställningarna, uppfylla syftet och analysera resultatet utifrån teorin.

Undersökningen genomfördes genom en kvalitativ metod eftersom det primära syftet var att erhålla skolpersonalens beskrivningar av faktorer som hämmar och främjar skolnärvaro.

Den kvalitativa metoden skiljer sig från den kvantitativa, inte bara genom ordens betydelse i kontrast till siffror, utan också i flera andra avseenden (Bryman, 2011). Den kanske främsta skillnaden mellan kvantitativ och kvalitativa undersökningar är den kvalitativa forskningens tyngd när det gäller ord och ett icke generaliserande syfte (Bryman 2011). I min undersökning var jag exempelvis inte intresserad av att generalisera dessa två skolor med andra skolor utifrån resultatet av fem intervjuer. Mitt resultat tolkades i ett mer nyanserat sammanhang utifrån de få respondenter jag har.

Ytterligare en aspekt som är viktigt för den kvalitativa forskaren, för att på ett så bra sätt som möjligt utföra sin undersökning, är att vara en del av den verklighet där undersökningen görs. Det finns en önskan både som är gemensamt hos mig som för flera andra kvalitativa forskare att förstå sina respondenter på ett djupare plan genom att finnas i den verklighet som respondenterna är i (Bryman 2011). Av denna anledning har jag under tiden som intervjun genomförs även befunnit mig på den en av de representerade skolorna som vikarie för att få en helhetsbild av den miljö mina respondenter talar om.

4.1 Design

Jag har valt att genomföra undersökningen med kvalitativa intervjuer. Det finns en rad fördelar med denna metod som stämmer överens med mitt syfte. Bryman (2011) beskriver att kvalitativa intervjuer är inriktade på vad respondenten vill berätta om, därför kommer intervjuens riktning följa respondentens intresse.

Eftersom mitt syfte var hur skolpersonal beskrev olika faktorer och behov kopplade till skolnärvaro, var det viktigt att jag i så hög grad som möjligt inte försökte påverka respondenterna genom specifika frågor utan låta respondenterna styra samtalet. Bryman (2011) skriver att det är viktigt för den kvalitativa forskaren att i så låg grad som möjligt påverka respondenten, därför bör stort fokus ligga på generella och allmänna frågeställningar, detta gör att forskaren kan få nya perspektiv.

Det finns för- och nackdelar med intervjuer jämförelsevis med kvantitativa enkäter exempelvis. Fördelen med intervjuer är att forskaren tillåts att hjälpa respondenten och ställa följdfrågor, medan enkäters fördel är att det inte finns någon så kallad intervjuareffekt som betyder att forskaren omedvetet påverkar intervjusituationen och därmed svaren. Det finns också forskning om att det oftare kommer fram mer ärliga svar i en enkät då människor i intervjusituationen oftare vill framstå så bra som möjligt (Bryman 2011).

Intervjuerna var semistrukturerade, det vill säga utformade efter teman som stöd om samtalet inte leder framåt (Bryman 2011). En semistrukturerad intervju är enligt May (2013) en intervjumetod som befinner sig mittemellan den fokuserade och strukturerade intervjun. En semistrukturerad intervju innehåller specifika frågor men har stor tillåtenhet för att styras i den riktning som respondenten styr samtalet. Detta kan vara av vikt i en kvalitativ intervju

eftersom respondenten ger sin bild av en social verklighet, som kan vara mycket olik forskarens ursprungstanke vid utformningen av frågorna (ibid). Det var viktigt att låta respondenterna styra samtalet eftersom jag enligt mina frågeställningar var intresserad av den verklighet som varje individ beskrev på respektive skola. För att undvika att sätta begreppen i munnen på respondenterna, alltså förutse att verkligheten ser ut som jag har beskrivit i kunskapsläget, var jag noga med att ställa öppna frågor. Trots att jag innan intervjun hade läst en del om ämnet och utformat min intervjuguide efter detta, så var det viktigt att jag ändå var neutral inför intervjusituationen. Det var jag genom att jag noga lyssnade på respondenten och ställde följdfrågor på det som diskuterades.

Bryman (2011) skriver att användningen av samhällsvetenskapliga begrepp kan vara både positivt och negativt för kvalitativ forskning. Om begreppen är för snäva kan det begränsa forskaren till att inte finnas nya perspektiv på ett problem. Är begreppen istället för vida kan det bli svårt att hitta den röda tråden. Begrepp hjälper oss att sätta ord på en social verklighet, men hindrar oss från att se utanför begreppen (ibid). Brymans diskussion angående begrepp använde jag mig av i utformningen av intervjuguiden. Intervjuguiden utformades efter Brymans diskussion med öppna frågor som kan tolkas på flera sätt, men som inte var för breda eftersom detta kan göra det svårt för respondenten att förstå frågorna.

4.2 Urval

Bryman (2011) skriver att i kvalitativa undersökningar består grunden för undersökningen i många fall av ett målinriktat urval. Detta betyder att den grupp eller plats som väljs ut för intervjuer är representant för undersökningens syfte och frågeställningar (ibid). I denna undersökning har urvalet varit målstyrt eftersom undersökningen riktade sig mot två kommunala skolor som skiljde sig åt socioekonomiskt. På dessa skolor har sedan en rektor och två lärare på varje skola valts ut genom snöbollsurval.

Syftet med denna undersökning var att utföra intervjuer på två skolor som skiljer sig åt enligt socioekonomiska faktorer. Statistiska centralbyrån skriver på deras hemsida om socioekonomisk indelning och beskriver det som en relativt omodernt begrepp eftersom exempelvis status på utbildning har förändrats mycket sedan definitionen uppkom 1982. Ett alternativ till den ursprungliga definitionen är att se på inkomst- och utbildningsnivå samt

indelning på yrkesklassificering (SCB). Jag väljer att använda mig av den senare definitionen men istället för yrkesklassificering så använder jag arbetslöshet. Dessa begrepp och konkreta mätbarhet kommer att ge en övergripande bild av den socioekonomiska indelning i de två områdena jag har valt att undersöka.

För att visa på de socioekonomiska skillnaderna i de båda områdena har jag under presenterat så ny statistik som kunde hittas.

I det starka socioekonomiska området var arbetslösheten i mars 2011 cirka 4% enligt en rapport skriven av X-stad (2011), 2014 hade cirka 54% en eftergymnasial utbildning (X-stad 2014) och medelinkomsten för de som arbetar åldern 20-64 år 2018 är 40 264 kr innan skatt (X-stad 2017a).

I det svaga socioekonomiska området är arbetslösheten 16% vid samma tillfälle (X-stad 2011) 23% hade en eftergymnasial utbildning (X-stad 2014) och medelinkomsten för samma grupp är 25 375 kr innan skatt (X-stad 2017b).

För att få en bred syn av varje skolas uppfattning angående skolnärvaro valde jag valt att intervjua tre personer på varje skola för att detta var rimligt inom ramen för undersökningen. På grund av sjukdom blev resultatet 3 personer på den ena skolan och 2 på den andra. Jag valde ut lärarna på skolorna genom ett så kallat snöbollsurval som enligt Bryman (2011) ur ett visst perspektiv kan ses som ett bekvämlighetsurval. Snöbollsurvalet innebär att forskaren tar kontakt med någon ur den grupp som undersökningen riktar sig mot och den person som forskaren får kontakt med i sin tur rekommenderar fler personer som kan vara lämpliga respondenter. I denna undersökning så vände jag mig till de rektorer på skolorna som är chefer över de lärare som var relevanta för undersökningen. Jag bad sedan rektorerna välja ut respondenter efter att ha informerat dem om undersökningens syfte, frågeställningar samt att jag var intresserad av högstadielärare. Detta gjordes av flera skäl, eftersom de är cheferna på arbetsplatsen ansåg jag det etiskt och formellt korrekt att be dessa om lov innan jag påbörjade en undersökning, cheferna har också en övergripande syn på verksamheten och kan därför enkelt välja ut respondenter med tillräcklig erfarenhet av ämnet.

Bryman (2011) skriver att ett snöbollsurval lämpar sig bäst i kvalitativa studier eftersom dessa oftast inte syftar till att generalisera resultat till en större population vilket inte är mitt syfte i denna undersökning. Bryman skriver också i sina exempel att snöbollsurval fungerar bra i en undersökning där populationen ständigt förändras och det därför inte är möjligt att göra ett slumpurval (ibid). Så är inte fallet i min undersökning eftersom det är tydligt avgränsat till högstadielärare och rektorer på två skolor, men av flera andra skäl valdes ändå ett

snöbollsurval. På grund av undersökningens omfattning och tidspress valde jag utifrån bekvämlighet perspektivet snöbollsurval då jag ansåg att det var möjligt att genomföra och att det skulle spara tid att jag frågar lärare som rektorerna tror skulle vara intresserade.

Förutom två lärare på varje skola valde jag också att intervjua en rektor eller biträdande rektor på varje skola. Detta för att även få ett mer övergripande och organisatoriskt perspektiv på skolnärvaron. Rektorerna valdes ut utifrån ett bekvämlighetsurval som innebär att forskaren väljer ut den respondent som finns tillgänglig vid det tillfället som forskaren ska utföra undersökningen (Bryman 2011). Detta för att rektorerna visade sig vara väldigt upptagna och eftersom det bara finns ett fåtal av dem på varje skola var jag tvungen att välja den som fanns på plats, utifrån uppsatsens tidsram.

4.3 Intervjuguide

Intervjuguiden utformades med hjälp av de faktorer som användes i SOU 2016:94 för att definiera anledningar till frånvaro. Vilket var faktorer kopplade till individ, skolan samt sociala faktorer. Jag använde mig av dessa faktorer som rubriker och skapade frågor under dessa (se bilaga 1). Intervjuerna inleddes också med frågor angående skolpliktens roll för att få elever till skolan. Eftersom intervjun var semistrukturerad så tilläts mina respondenter i stor utsträckning att leda samtalet i nya riktningar och jag kunde ställa följdfrågor.

4.4 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna bokades via mail med varje person och utfördes sedan på respektive respondents arbetsplats. Samtalet spelades in med respondenternas samtycke och ägde rum i enskilda rum där det fanns så lite utrymme som möjligt för att bli störd. Varje intervju började med att jag bad respondenten att utgå från sina erfarenheter kopplat till sin arbetsplats och inte prata i generella drag angående skolnärvaro.

Intervjuerna inleddes med frågor om vad skolplikten hade för innebörd på den aktuella skolan, vad som gör att elever kommer till skolan, beskrivningar av elever med hög närvaro och vad som främjar hög närvaro. Sedan så fortsatte intervjun på något av de teman som intervjuguiden var utformad efter: skolfaktorer, individuella faktorer eller sociala faktorer, beroende på hur respondenten hade svarat på de inledande frågorna. Jag var noga med att inte använda begreppen som SOU 2016:94 använde sig av, utan bekräftade och ställde följdfrågor

med de begrepp och uttryck som respondenten använde sig av. Detta för att undvika det Bryman (2011) skriver om samhällsvetenskapliga begrepps påverkan på en undersökning. Bryman menar att snäva begrepp gör det svårt för respondenten att svara med nya perspektiv, medan för vida begrepp kan tolkas brett och olikt från respondent till respondent och även göra det svårt att hålla i den röda tråden i samtalet (ibid). Jag försökte att ställa frågor som var relativt breda i den bemärkelsen att respondenten kunde svara olika, för det var intressant för undersökningen.

Intervjun avslutades med att jag gick igenom vad vi hade diskuterat och gav då möjlighet för både mig och mina respondenter att fylla i om det fanns frågor eller perspektiv som vi hade missat under intervjun.

4.5 Transkribering

När empirin var insamlad blev det inspelade materialet transkriberat enligt Brymans (2011) anvisningar för så kallade talmarkörer. Jag tyckte det var viktigt med talmarkörer för att intervjun skulle få ett flyt när den läses och läsaren ska förstå vilka typer av pauser och betoningar respondenten gör trots att en samtalsanalys inte är relevant i min undersökning. De olika markörerna som jag har använt mig av beskriver Bryman (ibid) som en bokstav längst ut till vänster för att markera vem som talar, dessa är initialer på talaren. “o” den lilla cirkeln beskriver ett andningsljud i samband med ett ord som talaren använder för att markera ett ord. “/” ett snedstreck markerar en kort paus i talet medan som tyder på att det inte riktigt flyter medan “//” två streck är en något längre paus. “PAUS” betyder att det är flera sekunders paus i talet. Stora bokstäver betyder att ordet är starkt betonat (ibid). Respondenterna är anonymiserade i transkriberingen utifrån P1, P2 och P3 vilket står för person 1, 2 och 3. Rektorerne är märkta med R1 och R2 vilket står för rektor 1 och 2. Detta för att läsaren ska kunna urskilja rektorernas och lärarnas berättelser.

4.6 Tematisk analys

När insamlingen av empirin och transkriberingen var gjord påbörjades en kodning av materialet. Bryman (2011) skriver om tematisk analys som betyder att forskaren kodar materialet utifrån bestämda koder som är relevant för syfte och forskningsfrågor (ibid).

Mitt syfte och frågeställningar handlade om de olika faktorerna som lärarna beskriver relevant till elevers närvaro, därför har jag använt mig av de olika faktorerna som SOU 2016:94 beskriver som relevanta och varit öppen för att nya teman kan ha dykt upp i intervjuerna. Dessa kodningsteman är sociala faktorer, skolfaktorer och individfaktorer. Jag har använt mig av metoden framework som Bryman (2011) beskriver som ett diagram där varje tema skrevs i kolumner och sedan placerades citat från mitt material under det tema som passar ihop med citatet. När dessa citat väljs ut finns det flera viktiga angreppssätt som forskaren bör reflektera över, exempelvis teman som återkommer, hur respondenterna kan beskriva samma tema på olika sätt och saknad data, alltså vad respondenten inte har tagit upp (ibid). När kodningen var färdigställd hade jag två diagram med tre rubriker i varje diagram, sociala faktorer, individfaktorer och skolfaktorer. Under dessa rubriker fanns citat från det starka socioekonomiska området och i det andra diagrammet fanns samma rubriker med citat från det svaga socioekonomiska området. Skapandet av två diagram gjorde det lättare för mig att skilja respondenterna åt samt besvara min andra frågeställning som handlade om sociala faktorer som skiljer områdena åt.

De citaten som användes är relevanta utifrån frågeställning och syfte, dessa citat presenterades i undersökningens resultat och analysdel. Det insamlade materialet analyserades genom Maslows behovshierarki utifrån frågeställningarna om vilka behov skolpersonal beskriver som viktiga. Bryman (2011) skriver att teorin används för att förklara varför en företeelse är som den är (ibid). Genom att applicera teorin på mitt material kunde jag på så ge en förklaring till varför beskrivningen av eleverna var på ett visst sätt.

4.7 Metodens tillförlitlighet

Det var viktigt att reflektera över metodens reliabilitet och validitet, alltså vilken kvalitet och mätbarhet undersökningen hade. Validitetsbegreppet blir dock inte lika relevant för denna undersökning eftersom kvalitativa undersökningar främsta syfte inte är att mäta (Bryman 2011). Validitet innebär att den undersökningen som har gjorts faktiskt stämmer överens med de resultat som har uppkommit (ibid)

Validitetsbegreppet blir mer konkret när det bryts upp ytterligare i begreppen extern och intern validitet. Intern validitet handlar om att det finns en stark koppling mellan forskarens

teorier och observationer. Eftersom kvalitativa forskare, liksom jag, ofta arbetar nära den miljö undersökningen bedrivs i brukar detta koppling stämma överens bra (Bryman 2011). Eftersom jag även har gjort ett aktivt val att samtidigt arbeta som vikarie på en av de representerade skolorna så gör det också att min erfarenhet av exempelvis vilka frågor som är lämpliga att ställa i intervjuerna blir bättre. Detta i sin tur ökar den interna validiteten. Den interna validiteten handlar också om undersökningen visar på orsakssamband vilket är främst aktuellt i kvantitativa metoder eftersom mätbarheten i dessa undersökningar är mer primära än i kvalitativa (Bryman 2011). Eftersom denna undersökning till viss del handlar om orsakssamband då det undersöks angående faktorer som påverkar skolnärvaro finns det en viss mätning i undersökningen kopplad till intern validitet. Men eftersom undersökningens urvalsgrupp är så pass liten och den inte syftar till att generalisera resultaten så blir den interna validiteten svår att uppnå.

Extern validitet handlar om i vilken grad undersökningen kan generaliseras till liknande miljöer, som i mitt fall andra skolor i liknande socioekonomisk status. Men precis som Bryman skriver så tenderar detta att bli en svaghet hos kvalitativa undersökningar eftersom urvalet ofta är relativt begränsat och endast representerar en liten enhet av helheten (Bryman 2011). Det stämde också väl överens i denna undersökning då urvalsgruppen är väldigt liten för att det ska vara möjligt att generalisera till liknande miljöer.

Reliabilitet eller tillförlitlighet handlar om i vilken utsträckning undersökningen kan replikeras och ändå visa på samma resultat (Bryman 2011). Extern och intern reliabilitet används för att mäta just metodens tillförlitlighet.

Extern reliabilitet betyder i vilken utsträckning det är möjligt för undersökningen att göras igen av en annan forskare. Detta begrepp är också ett problem för kvalitativ forskning eftersom sociala miljöer aldrig kommer att vara densamma när och om undersökningen görs igen. Det finns också en risk i att intervjufrågor ställs på olika sätt (Bryman 2011) och därför blir också svaren annorlunda. För att öka reliabiliteten behöver forskaren nyanserat beskrivit hur exempelvis intervjuguiden var utformad, i vilken ordning frågorna ställdes och hur forskaren bemötte respondenterna vad gäller ordval och följdfrågor.

Intern reliabilitet handlar om att den forskargrupp som utför undersökningen strävar efter en liknande inställning till materialet och hur de ska tolka det, vilket inte är relevant i denna

undersökning eftersom jag är ensam (Bryman 2011). Däremot är det viktigt att jag innan intervjuerna har en strategi i hur jag ska ställa frågor så att den interna reliabiliteten ökar på så vis att intervjuerna är så lika som möjligt.

4.8 Forskningsetiska överväganden

Innan intervjun påbörjades fanns det flera etiska krav som forskaren måste ta hänsyn till, en av dessa är informationskravet. Informationskravet innebär att forskaren har informerat respondenten om frivilligheten i dennes medverkan, vad materialet kommer användas till och varför (Vetenskapsrådet u.å). Samtyckeskravet beskriver att respondenten frivilligt deltar i undersökningen. Det är också viktigt för respondenten, redan innan intervjun påbörjas, att forskaren informerar om konfidentialitetskravet, alltså att forskaren underligg sig en tystnadsplikt om respondenten önskar, men att forskaren i största möjliga mån värnar om anonymiteten i undersökningen. Anonymiteten är garanterad eftersom transkiberingen inte avslöjar några namn eller platser. Slutligen skall respondenten informeras om att forskaren endast kommer använda materialet till det tilltänkta syftet och forskaren ska därefter respektera detta (ibid).

Öberg (2017) skriver att intervjuer är komplext i den bemärkelse att det handlar om två människor som möts i ett samtal där varandras olika påverkan på samtalet är både grunden för materialet men också ett problem för materialet. Att forskaren bestämmer i vilken riktning samtalet går är både medvetet och omedvetet, men det är viktigt att vara medveten om att forskarens roll påverkar. Det är också viktigt att forskaren samarbetar med respondenten för att få ut så mycket intressant som möjligt, de etiska aspekter det handlar om är exempelvis att vara förstående och empatisk (ibid).

För att undersökningen skulle uppnå dessa etiska krav så utformades en samtyckesblankett (bilaga 2) som respondenterna fick ta del av innan intervjun. Den var utformad i punktform och avslutades med underskrift och datum från både mig och respondenten som bevis på att de har tagit del av informationen. På samtyckesblanketten fanns det information om vad för slags undersökning respondenter deltog i, att jag var en socionomstudent och att intervjun kommer att handla om skollnärvaro. Det stod också att deltagandet för respondenten är frivilligt och styrs av dennes krav. Det stod även att alla namn och platser kommer att

anonymiseras i uppsatsen och att materialet endast kommer användas i uppsatsens syfte. Blanketten avslutades med att respondenten blir informerad om att denne lämnar sitt samtycke för att delta i undersökningen.

5. Resultat och analys

Efter att empirin har analyserats genom specifika koder i den tematiska analysen kommer dessa citat att analyseras utifrån Maslows behovsteori angående vad som motiverar barn att gå i skolan samt de sociala faktorernas påverkan. Detta för att besvara mina frågeställningar vad lärarna anser är betydelsefullt för skolnärvaro och även om beskrivningarna av de sociala faktorerna skiljer sig åt i de båda skolorna. Det är viktigt att känna till att analyserna är gjorda med intervjuerna som grund och resultaten kan inte generaliseras till samtliga elever eller lärare på de representerade skolorna.

5.1 Kompisarnas påverkan på skolnärvaro

En tydlig röd tråd genom samtliga intervjuer på båda skolorna har varit elevers kompisars centrala påverkan för skolnärvaro. Detta lyfts både som en positiv och negativ faktor, men är något som dagligen påverkar närvaron bland elever. Kompisars påverkan ingår i de sociala faktorerna som SOU 2016:94 beskriver, där relationen till kompisarna ibland är viktigare än att följa normer och regler.

5.1.1 Kompisarna skapar en positiv skolnärvaro

I det socioekonomiskt välmående området är kompisarna en positiv faktor som gör att eleverna kommer till skolan. Det handlar om en känsla av gemenskap men också en stöttning av kamraterna för att lyckas i skolan. SOU 2016:94 diskuterar väldigt lite om kamraternas påverkan på skolnärvaro, men bekräftar att känslan av gemenskap är viktig framförallt i högstadieåldern.

så kompisar är jätteviktigt / och frågar du eleverna oavsett om du frågar på mellanstadiet eller högstadiet, vad är det viktigaste i skolan? kompisarna. (P1)

jag tror det är jättemycket / vad som driver dem också är ju kamratrelationer / jag tror också en viktig grej är återigen att ingå i ett sammanhang... (R1)

för barnen är det att träffa kompisarna, att få vara en del av en social gemenskap... (P2)

Lärare och rektorns beskrivningar stämmer väl överens med Maslows tredje steg i behovshierarkin som innefattar behovet av gemenskap och relationer. Då handlar det om att både ge och få kärlek (Maslow 2017). För att tillfredsställa detta behov är närvaro mycket viktig eftersom kompisrelationer i skolan utger en stor del av många barns kompisrelationer, vilket jag tror till stor del uppfyller det behov som Maslow beskriver som gemenskap.

och vi har ju inga elever som går hit och hänger i korridorerna som bara går hit enbart av den sociala anledningen, bara för att hänga runt och så (P2)

Maslow för en diskussion och en form av självkritik angående hur det praktiskt går till när en människa går från ett steg i hierarkin till ett annat och hur stor del som måste vara uppfyllt innan hon kan ta till sig nästa behov. Maslow (2017) beskriver att de flesta "normala" människor i samhället har ouppfyllda delar på samtliga plan i hierarkin. Vilket jag tycker förklarar att motivationen till skolnärvaro till stor del kan påverkas av sitt umgänge, men som citatet ovan beskriver, så behöver det inte vara det enda motivationen. Människan är komplex och styrs alla av olika behov och i olika grad.

du har varit sjuk, man kommer dit med böcker man liksom vill att “kom ikapp nu så att du kan komma tillbaka” / men är det struligt med kompisar och struligt med någon pojkvän kanske / då kan ju det påverka jättemycket också (R1)

så att tittar jag på dem som jag vet har en del frånvaro här, de har ju också lite tufft med kompisar / (P1)

Frånvaro beskrivs inte som något problem i det socioekonomiskt välmående området, men om det ses till den frånvaron som finns så har den ett samband med kamratrelationer. Precis som SOU (2016:94) skriver har mobbning ett starkt samband med skolfrånvaro, vilket också kommer fram i intervjuerna. De som har det svårare med umgänge har också svårare för att närvara i skolan. Det beskrivs som ett lätt val för elever att stanna hemma om det tillfälligt är problem med umgänget i skolan. Det tycker jag beskriver på ett konkret sätt hur viktiga kamratrelationerna är för bidragandet till en hög närvarofrekvens. Kearney och Graczyk (2014) skriver också att kamratrelationerna är viktiga för att skapa en trygghet och belyser vikten av en trygg grupp för att motverka mobbning (ibid). Maslow belyser också individens behov av trygghet genom att barn kan reagera starkt i sammanhang som skrämmer dem och gör dem otrygga (Maslow 2017). Vilket gör stabila kamratrelationer viktigt för barns trygghetskänslor och i förlängningen kanske även skolnärvaro.

5.1.2 Valet mellan kompisarna och lektionstiden

främjar / ja i fåtal fall skulle jag säga att det hjälper, det vill säga att om en kompis går på lektionen så följer den andra efter / men / jag skulle säga framförallt negativt, jättemycket negativt för att det räcker att en eller två kompisar inte vill komma på lektionen och då räcker det för att det blir väldigt hög frånvaro (P3)

gruppträck är en väldigt stor del av det hela, det kan vara elever som inte ens är involverade men som känner sig tvingade att gå ut och höra på det ...reda ut det på skoltid (P3)

I det socioekonomiskt svagare området beskrivs relationen mellan kamrater annorlunda. SOU (2016:94) beskriver att kamratrelationerna ibland kommer högre upp än följsamheten mot

normer och regler, vilket stämmer väldigt bra in på dessa citat. Läraren och rektorn berättar om flera yttre faktorer som spelar sin roll på kamratrelationerna, det handlar bland annat om konflikter som diskuteras bland eleverna på skoltid och att det kan bidra till negativ inställning som påverkar närvaron på lektionerna. För eleverna på denna skolan är det ibland viktigare att få vara med och lyssna på det som sker i korridorerna än att delta på lektionerna, detta trots att en elev kanske egentligen vill delta på lektionen.

Maslow skriver att behovet av kärlek och relationer är mycket viktigt för människor. Det pågår ständigt ett aktivt arbete för att hålla relationer vid liv och söka sig till relationer (Maslow 2017). I det svaga socioekonomiska området är vänskapsrelationerna viktiga men ger i empirin inga exempel på att relationerna bidrar till skolnärvaro, snarare hämmar närvaron. Relationerna beskrivs dock som viktiga och betydelsefulla för eleverna även om det skapar en problematik kopplat till skolnärvaron.

att dra ut varandra från lektionerna / att det (lektionerna) är inte något viktigt kanske
(R2)

Kompisarna och lektionstiden konkurrerar i sammanhanget, då kompisarna ofta väljs före. Lärarna beskriver även att många elever i årskurs 9 kommer inser att de ibland måste prioritera skolan framför kompisarna. Vidare beskrivs också att det finns stora skillnader på kompisrelationer i relation till skolnärvaro från årskurs 7 till årskurs 9. Årskurs 7 representerar ofta en högre frånvaro med anledning av kompisarnas påverkan.

5.1.3 Jämförelse

Utifrån intervjuerna kan jag se att kompisarnas påverkan i det svaga socioekonomiska områdets skola påverkar eleverna negativt i förhållande till närvaro och i sin tur skolresultat. I det starkare området beskriver lärarna att kompisarnas påverkan är en bidragande faktor till att elevernas närvaro, den har till största del en positiv påverkan även på skolresultat. Närvaron är något som sker relativt naturligt i det starkare området, alltså är kompisarnas påverkan positiv i relation till skolprestationer. Det är dock tydligt att kamraternas påverkan är viktig i båda skolorna även om deras påverkan på skolnärvaro kan vara både positiv och negativ. I det svagare området är det exempelvis ibland viktigare att umgås i korridorerna på lektionstid. Precis som Maslow (2017) beskriver så har vänskapsband en stor betydelse för människors motivation, det finns ett behov av att både ge och få kärlek. Detta är också

intressant eftersom att Maslows nästa steg handlar om att skapa sig en självkänsla och bygga ett självförtroende (Maslow 2017). Min reflektion utifrån Maslow är att det är väldigt svårt för en elev att skapa sig en positiv självkänsla utan starka kompisband, vilket också gör det förståeligt att elever ibland väljer kompisbanden framför regler och normer. Med perspektivet av att det dessutom handlar om elever i den känsliga högstadieåldern så kanske det gör kompisrelationerna ännu viktigare. Slutsatsen av detta är att på båda skolorna är relationer väldigt viktiga, vilket inte alltid behöver betyda att de leder till hög skolnärvaro eller studieresultat, utan själva relationen prioriteras framför detta. Sedan är närvaron ett resultat som är påverkat av flera andra komponenter tillsammans med vänskapsrelationer.

I skolfaktorerna som SOU 2016:94 beskrivs känslan av samhörighet med sina klasskamrater och även goda relationer mellan eleverna i klassen som en viktig faktor. Detta skapar trygghet och kan bidra till högre närvaro (ibid). Det sätter stora krav på lärare att både bidra och skapa en känsla av gemenskap i klassrummet. Vilket jag tror är en stor utmaning dels om det finns en problematik med närvaro och konflikter samt att det kan ta fokus från undervisning. Samhörigheten i klassen kan också vara en bidragande faktor till inställningen kompisar har till skolnärvaro som i sin tur skapar en kultur. Men denna faktor visar också hur det är möjligt att även arbeta med ett klimat som bidrar till högre närvaro. Eftersom det är tydligt att vänskapsbanden är viktiga för eleverna så kan detta vara en utgångspunkt för att ge alla möjlighet att lära.

5.2 Vilken inställning har föräldrar och familj till skolan?

Föräldrar och familj ingår i SOU 2016:94 sociala faktorer relaterat till skolnärvaro (ibid). Föräldrarnas bakgrund och inställning till skolan beskriver båda områden som väsentligt kopplade till barnens utbildning och i sin tur närvaro. Det visade sig dock finnas stora skillnader på beskrivningarna av barns föräldrar och familjer och på vilka sätt de var viktiga.

5.2.1 En normaliserad vardag

sen att det i botten ligger en lag på detta, det tror jag inte att de funderar speciellt mycket över utan det är här man har sitt, precis som föräldrarna, de går själva till sitt jobb på morgonen och så går eleverna till sitt jobb, och det är skolan.

(P2)

om man inte i familjen har det här / det är väl såhär att allt hänger ihop från att man föds att om man inte har det i sin familj att det är av vikt att man går till sitt jobb och man gör det man ska / (R1)

I det starka socioekonomiska området beskrevs föräldrarnas påverkan på deras barns skolnärvaro som väldigt naturligt och normaliserat. Skolpersonalen beskrev det som en självklar rutin då föräldrarna gick till jobbet på morgonen och barnen gick till skolan. Detta beskriver även SOU (2016:94) genom att exempelvis rutiner är viktigt för en hög närvaro. Rutiner av olika slag var en bidragande faktor till hög närvaro på skolan i det socioekonomiskt välmående området eftersom rutinerna av att gå upp morgonen och för att sedan transportera sig till arbete i föräldrarnas fall, påverkar barnen positivt. Lärarna beskrev även barnen som väldigt medvetna om vad skolan har för betydelse för deras liv när det kommer till arbete och drömmar. Kanske blir det lättare för barn med arbetande föräldrar att föreställa sig visioner och drömmar när de kan se ett resultat av det i sin vardag. Det slutgiltiga steget i behovshierarkin beskriver Maslow (2017) som självförverkligande vilket är människans strävan efter att bli sitt fullständiga jag eller nå sin fullständiga potential. Om ett barn ser upp till sina föräldrar och strävar efter att bli som dem, finns det en möjlighet att de har lättare att föreställa sig vad de kan uppnå och hur de ska ta sig dit samt att detta i sin tur kan påverka deras motivation till skolnärvaro och skolresultat.

det finns en förväntan också hos de flesta vårdnadshavarna. De flesta föräldrar ställer väldigt rimliga krav utifrån den situationen som familjen befinner sig i, vad de vill att deras barn ska uppnå med sitt skolarbete. (P2)

Barnens möjlighet till att visionera framtidsmål påverkas högst troligt också av det som lärare kallar för förväntningar. Jag tror att om det är normaliserat att barnen ska prestera i skolan så ökar också förväntningarna. I Maslows behovstrappa är steget efter relationer det som kallas för självkänsla. För att uppnå en högre självkänsla är det viktigt för människan att prestera och åstadkomma något (Maslow 2017). Föräldrarnas förväntningar kan bidra till en ökad motivation för barn att prestera, som Maslow beskriver. Dessa yttre faktorer har påverkan på barnens motivation, tror jag. SOU 2016:94 skriver om familjens viktiga roll kopplat till skolnärvaro, familjen representerar en yttre faktor i barns motivation. Utredningen skriver att en stödjande familj kan verka på flera sätt, till exempel hjälp med läxor och visa engagemang i

andra aktiviteter kopplade till skolan (SOU 2016:94). Det är intressant hur skolpersonalen beskriver föräldrarnas stöttning som en självklarhet och även att det finns höga förväntningar hos föräldrarna att deras barn ska prestera. Det kan bli problematiskt för ett barn som har utmaningar i skolarbetet eller annan problematik vilket gör det svårt för dem att prestera i skolan. I relation till Maslow (2017) kan det då bli svårt för dessa barn att uppnå en hög självkänsla om all typ av prestation är kopplat till skolan.

Asså vi har ju, i och med att vi jobbar i detta området där det är mycket utbildade föräldrar, dom har hög utbildning de flesta...(P1)

och som sagt man är positiv för att föräldrarna ser vilken nytta man har att få en utbildning eftersom de allra flesta har en utbildning här ute och de har jobb och det speglar ju sig i barnen.. (P2)

Lyon och Cotler (2007) påpekar det viktiga sambandet mellan barns närvaro och föräldrars utbildning, vilket troligtvis också har ett viktigt samband med skolnärvaron i det socioekonomiskt starka området. I min tolkning så handlar utbildning om högskoleutbildning eftersom jag tidigare har presenterat att 54% hade eftergymnasial utbildning 2014 (X-stad 2014). Lyon och Cotler (2007) beskriver en av de sociala faktorerna, familjerelationerna som en viktig faktor till barns skolnärvaro. Detta visar sig i empirin ha betydelse gällande föräldrarnas förmåga och vilja att engagera sig i barnens skolarbete.

Utbildning är inte representerat i Maslows behovstrappa, det som gör det intressant är att se vad utbildning kan jämföras med i motivationshierarkin. Utbildning och i sin tur arbete tror jag kan täcka flera av Maslows steg. Det ger trygghet i form förutsägbara vardagssituationer och ekonomisk trygghet, en känsla av tillhörighet på en arbetsplats eller en identitet kopplat till arbetet. Förhoppningsvis också självförtroende och en strävan efter att utvecklas (Maslow 2017). Det är viktigt att komma ihåg att alla människor strävar efter olika saker och därför behöver inte utbildning och arbete skapa dessa känslor som bidrar till motivation. Men detta är vad respondenterna uppger som betydelsefullt kopplat till elevers närvaro. Om föräldrarna genom sin utbildning har gått igenom dessa steg i behovshierarkin tror jag att de har en stor fördel att koppla skolprestation till självförverkligande och på så vis motivera barnen att ta sig till nästa steg i behovshierarkin. Men föräldrar kan också motivera barn genom andra faktorer än skolan om de har erfarenhet av detta.

ja och vårdnadshavare är också, det är väldigt sällan vi inte får tag på dem och de är väldigt, vad ska man säga, fniss* socialt välanpassade hem och att man svarar när skolan hör av sig (P2)

Kommunikationen mellan föräldrar och skola beskrivs som lätt och det finns en snabb respons och respekt när skolan hör av sig. Kearney och Graczyk (2014) skriver att en bidragande faktor till elevers närvaro är stöttande föräldrar som har ett aktivt intresse i barnens skolgång men också håller sig uppdaterad vad gäller praktiska skyldigheter som föräldramöten och så vidare (ibid). Detta är något som skolpersonalen i det socioekonomiskt starka området beskriver.

5.2.2 Föräldraansvar och förebilder

jag tror de har mycket press hemifrån, att föräldrarna är väldigt övervakande och vill se till att barnen lyckas och jag tror också att de själv har en egen motor att de vill lyckas och ser skolan som en möjlighet som kan ta dem därifrån, det är väl två, den tredje faktorn skulle jag nog säga är de äldre syskonen. (P3)

ja det skulle jag nog säga av den enkla anledningen att de har nog, de har en bättre omständigheter hemifrån / de har ju säkert mycket det här att ta hand om hemmet och hjälpa till med småsyskonen / men de har inte mer faktorer så att det blir ostabilt / utan hemma har de säkert en trygg struktur som de kan luta sig mot / så där känner de sig lugna och de har inte det stora behovet att komma hit och leva ut det de saknar (P3)

I det svaga socioekonomiska området beskrivs en stark faktor till barns höga närvaro vara hela familjens påverkan och inte bara föräldrarna. Familjen beskrivs som en viktig del både kopplat till närvaro men även skolresultat. De beskriver föräldrarna som övervakande och även att barnen påverkas mycket positivt av sina syskon då de ser upp till syskonen och vill gå samma väg som de har gjort. Skolpersonalen beskriver också att tryggheten hemma bidrar till att elever kan vara mer avslappnade i skolan. Trygghet sätter Maslow (2017) som en av baspelarna i pyramiden för att kunna komma vidare med både relationer och självkänsla, även om känslan av trygghet förändras beroende på hur livssituationen förändras (ibid).

Trygghetskänslan tror jag är viktigt både i hemmet men även i skolan för att barn ska kunna komma vidare till nästa steg i behovshierarkin.

...och en del föräldrar känner säkert också att föräldraskapet är annorlunda i deras hemländer till Sverige (P3)

så visst plikten är ju visst en del i att de måste vara här / framförallt kanske för föräldrarna och där får vi propa på ibland att det är skolplikt vi måste få hit ditt barn / vi måste samarbeta kring detta för att det är skolplikt i Sverige (R2)

I intervjuerna belyses också flera kulturella aspekter som påverkar synen på skolan. Skolpersonalen beskriver dels en osäkerhet bland föräldrar och familjer som inte är födda i Sverige men också en okunskap som utmanar skolpersonalens arbete. Det krävs dels mycket information för att föräldrar ska kunna stötta sitt barn i sin skolgång. En problematik som kan uppstå där det finns lite kunskap angående skolplikten och den svenska skolan är långvariga semestrar mitt i terminen. Det beskriver också SOU (2016:94) genom att när skolan har en viktig position i samhället uppfattas den också som betydelsefull och prioriteras av både vuxna och barn (ibid). Detta är något som skolpersonalen på denna skola arbetar med för att informationen till föräldrar ska gå fram. SOU (2016:94) beskriver att föräldrars förmåga att uppdatera sig om vad som sker i skolan är mycket viktig för elevens närvaro (ibid) vilket kan vara svårt om föräldrar dels inte känner till det svenska skolsystemet och kanske inte behärskar språket.

Maslows (2017) högre steg i behovshierarkin som handlar om självförtroende och självförverkligande (ibid) vilket jag tror är svårare att nå när föräldrarna inte är medvetna om vad som krävs för att deras barn ska nå nästa nivå i skolan. I skolan arbetar elever mycket med prestation men även med annan typ av utveckling så som samarbete och problemlösningsförmåga. Detta ger eleverna möjligheter att på flera plan hitta deras färdigheter och bygga ett självförtroende (Kearney & Graczyk 2014). Vilket gör att skolan blir en viktig nyckel för många barn att klättra i behovshierakin även om det också finns möjligheter att göra detta utanför skolan. För vissa elever och föräldrar ses möjligheterna kanske större utanför skolan. Vilket gör lärarnas arbete utmanande, men det skapar också problem eftersom skolans utformning är byggt efter att alla barn ska gå igenom den.

Det som är intressant i behovshierarkin är hur dessa yttre faktorer, i detta fallet föräldrar, kan påverka en barnen att nå nästa steg i hierarkin, speciellt eftersom barn både påverkas och är beroende av vuxna i sin närhet. Detta ger exempel på hur de sociala faktorerna samverkar

med behovshierarkin. Slutsatsen är att synen på skolan kan vara olika i huruvida en individ utvecklas och som Maslow (2017) beskriver, klättrar i behovshierarkin. Men alla människor ska tolkas som motiverade att klättra högre. Föräldrarnas inställning tror jag påverkar barnen mycket och riktar dem i den riktning som föräldrarna tycker är mest lämplig, men i högstadiet finns det större möjligheter för barnen själva att välja sin väg.

att ta ansvar för att eleverna kommer till skolan / och det gäller ju framförallt för dem små men även på högstadiet de är ju inte myndiga och det vilar ju fortfarande ett föräldraansvar när man går på högstadiet att se till att ens barn kommer till skolan (R2)

kommer man från en familj där man inte har studiebakgrunden så ska det mycket till för den enskilda eleven att vara stark i det att skolan är viktig / så att visst har det betydelse (R2)

Det läggs också mycket tyngd i intervjuerna på föräldraansvaret att både motivera och ansvara över sina barns skolnärvaro. Vilket också är lagstadgat att föräldrarna har ansvaret att barnet fullgör sin skolplikt (2010:7 kap. 20 §). Det beskrivs som ett problem i intervjuerna framförallt i högstadieåldern att föräldraansvaret avtar och det blir ett problem för elevers närvaro. Maslow (2017) beskriver det andra steget nerifrån i behovshierarkin som trygghetsbehovet, här ingår också äldre barns behov av rutiner (ibid). När elever börjar högstadiet och de rutiner som skolpersonalen beskriver förändras, tror jag att trygghetsfaktorn för dessa barn också förändras. Behovet av trygghet finns dock hos alla människor (Maslow 2017). Detta kan innebära att elever i högstadieåldern finner trygghet i exempelvis kompisar istället för föräldrarna eller skolan och därför prioriterar kompisarna i första hand. Barnens syn på föräldrarnas roll kanske förändras när de börjar högstadiet vilket gör det mer utmanande för föräldrarna att uppfylla sitt ansvar, speciellt eftersom jag tidigare konstaterat vikten av vänskapsrelationer.

5.2.3 Jämförelse

Det är tydligt att det finns stora skillnader i hur skolpersonalen beskriver elevernas föräldrar och familjer. I det socioekonomiskt starka området handlar det mycket mer om att det finns en tradition av hög utbildning, 54% hade eftergymnasial utbildning (X-stad 2014) jämförelsevis med 23% i det svagare området (ibid). Detta är något som skolpersonalen i det starka område

i hög utsträckning beskriver, då det finns en förväntan att barnen ska prestera.

Förväntningarna på barns prestationer finns även i det svaga området men uttrycker sig inte på samma sätt som i det starka. I det svaga området berättar personalen inte om förväntningar utan en press från föräldrarna, men även att föräldrarna ger barnen en trygg miljö som gör det möjligt för dem att koncentrera sig på studier. De berättar också att det ofta behövs förtydligande av lagrum för att stötta föräldrarna i deras rättigheter och skyldigheter kopplat till skolan. Till skillnad från det starka området där kommunikationen och det som förväntas av respektive part är mer naturligt, vilket gör arbetet med föräldrarna mindre utmanande. Mycket av diskussionen i det starka området handlar om att skolnärvaron beskrivs som något naturligt och normaliserat.

Slutsatsen är att förväntningarna finns i båda områden, men uttrycks på olika sätt. Vad som gynnar barnen bäst är en komplex fråga. Det beror på om man ser skolresultat som ett lyckat utfall av förväntningarna eller om detta kan bidra till för stor press.

5.3 Framtidstro

Förväntningar på livet efter skolan både kopplat till arbete och utbildning finns i olika grader på båda skolorna utifrån vad skolpersonalen beskriver. Eleverna påverkas och motiveras i olika riktningar och för vissa är det mer självklart än för andra. Det är tydligt att området och återigen familjen har betydelse för vilka drömmar eleverna har, vilket i sin tur speglas i deras skolnärvaro. Det finns exempel både på elever med stora drömmar som kräver skolnärvaro och i sin tur betyg och även på elever som väljer alternativa vägar som också speglar sig i hur mycket närvaro dessa har.

5.3.1 Föreställningar om arbete ligger nära tillhands

de är uppvuxna med den inställningen att skola är viktigt och för framtiden och för att man ska kunna leva ett liv som man vill kunna leva
(P2)

men / arbetslösheten om man tittar på arbetslösheten här är ju lägre om du tittar på andra stadsdelar så därför är ju skola och förlängningen jobb, det är ju vad våra elever förväntar sig av livet (P2)

I det starka socioekonomiska området finns det starkt fokus på närområdets betydelse i olika bemärkelser kopplat till elevernas framtidsplaner. Skolpersonalen påpekar hur den låga arbetslösheten påverkar elever då arbete blir något naturligt i livet. Arbetslösheten i detta området var i mars 2011 4% Helsingborg stad (2011). Medvetenheten kring vilken betydelse skolan har för att eleverna ska kunna nå dit de strävar är också stor. Lyon och Cotler (2007) skriver att bostadsområdet kan bidra till en positiv stöttning i föräldrarollen om det finns gemensamma värderingar (ibid). På så sätt tror jag att ett område som är relativt likt bland annat till bakgrund av arbetslösheten, kan fortsatt påverka familjer i en positiv riktning. Maslows sista steg i behovshierarkin är självförverkligande. Det handlar om varje individs motivation att nå sin fullständiga potential. Maslow skriver att det betyder att vad en människa *kan* bli *måste* hon också bli (Maslow 2017). Jag tror att de vuxna som är närmst barn har stor inverkan på vad ett barn ser som möjligt att bli och för många barn är föräldrarna deras förebilder och deras yttersta strävan är att lyckas på samma sätt som de har gjort.

...men också att få lyckas i skolarbetet., det är väldigt viktigt för våra elever de vill vara och många är också högpresterande och de vet också nyttan med utbildning (P2)

Känslan av att lyckas och behovet av att åstadkomma någonting beskriver Maslow (2017) i det näst högsta steget i behovshierarkin. Självförtroende är något som vi behöver för att känna självständighet, möta världen med vetskapen om att individen är värd något samt behovet av uppmärksamhet och uppskattning (Maslow 2017). För att uppnå detta behöver människan samla på sig erfarenheter för att kunna åstadkomma meningsfulla uppgifter och finna var de har sin styrka. För barn så samlar de majoriteten av sina erfarenheter i skolan och detta är något som beskrivs i citatet. Det finns en viktig känsla av att lyckas i skolarbetet parallellt med att de också vet var utbildningen leder.

det är mycket lättare om man kan komma hit och säga att jag har en jättedålig dag, jag har elever som säger så, eller jag har inte sovit på hela natten, men jag försöker (P1)

Skolpersonalen belyser också olika former av inställning till skolan kopplat till både prestation och närvaro. Det finns många elever som likt citatet kämpar sig igenom dagen trots olika åkommor och visar på en stark inställning till skolnärvaro trots att de inte mår 100% bra. Kearney och Graczyk (2014) skriver att en viktig del till både skolnärvaro och skolprestationer är att elever är intresserade av att lära sig och tycker att skoluppgifter är

givande och meningsfulla (ibid). Det tillkommer då också pedagogiska utmaningar för lärarna att göra uppgifter begripliga och meningsfulla samt att långsiktigt motivera eleverna till skolarbetet (SOU 2016:94).

5.3.2 Synen på framtiden

jag tror mycket att de utgår ifrån / de har ju sina egna visioner / allt ifrån läkare till advokat och annat / men de grunnar mycket på hur de äldre syskonen har lyckats att de ser mycket att de äldre syskonen har suttit hemma jobbat hela tiden och säkert fått höra att "skolan är viktig, det är viktigt att du inte missar den lektionen" (P3)

I det svagare området så belyser lärarna att elever ser upp till syskonen och många strävar efter att bli som sina syskon. Lyon och Cotler (2007) skriver om att familjens stöttning i elevens skolgång är en starkt bidragande orsak till hög närvaro och i sin tur positiva skolresultat (ibid). I det socioekonomiskt svaga området belyses framförallt syskonens prestation och förmåga att stötta när det gäller exempelvis läsläsning. En teori till detta är att det finns en stark koppling mellan syskonen på denna skolan som bidrar till att beskrivningen av syskonens stöttningen är större. Skolpersonalen berättar också om att det är vanligt att syskon hjälps åt mycket att ta hand om yngre syskon, kanske kommer det då naturligt att de ser upp till varandra även relaterat till skolnärvaro.

för det vet vi ju att i möten med elever när det inte finns några framtidsdrömmar när man inte ser / det är liksom bara det är inte lönt att satsa på skolan det kommer ändå inte att bli någonting av mig så är det svårare att motivera (R2)

men har de bestämt sig att skolan är prio 2 och det andra (respondenten syftar på kriminalitet och gäng) är prio 1 då är det inte så mycket jag kan ändra (P3)

Det är tydligt att i det socioekonomiskt svagare området så uppstår det även en del utmaningar med både elever som saknar framtidsdrömmar men också när det inte är skolan som är motivationsfaktorn. Maslow (2017) skriver att alla människor är skapade för att vara motiverade och ska tolkas utifrån att de på ett eller annat sätt är motiverade (ibid). Jag har tidigare konstaterat hur viktig skolan är för att undvika normbrytande beteende som exempelvis kriminalitet, drogberoende och även arbetslöshet (2016:94). Det uppstår enorma utmaningar för skolan när de arbetar med elever som inte är motiverade till detta system eller

kanske inte passar in i det system som vi har skapat? Hur ska skolan arbeta med elever vars behovstrappa inte tillfredsställs i skolans värld?

Kanske är svaret för de elever, som inte ännu kan se möjligheterna i några framtidsdrömmar, att de behöver hjälp att bygga sin behovstrappa. Det kanske saknas bitar på vissa trappsteg för att eleven ska kunna klättra. Kearney och Graczyk (2014) skriver att en närvaro bygger på att eleverna är intresserad av vad skolan har att erbjuda och finner uppgifter utvecklande och meningsfulla (ibid). Detta innebär att elever som inte tycker skolan är tillräckligt intressant och inte kan se sin framtid genom utbildning, utan någon annanstans, är svårare att motivera.

5.3.3 Jämförelse

I båda dessa skolor finns det exempel på elever med stora drömmar och mål, vilket skolpersonal från båda skolorna berättar om. Det som skiljer sig är olika motivationsfaktorer för att nå sina drömmar. I det starka socioekonomiska området beskriver skolpersonalen att föräldrarna, deras både utbildning- och arbetsbakgrund direkt eller indirekt påverkar barnens vilja att gå samma väg som föräldrarna. På liknande sätt beskrivs syskonen i det svagare området som förebilder då elever ser upp till dem och vill åstadkomma likvärdigt.

Jag ser syskonen och föräldrarna i båda områdena som väldigt viktiga för elevernas motivation och inställning till skolan, men att det finns stor skillnad på vuxna förebilder och barn. Vuxna förebilder har andra förmågor att stötta barn i skolarbetet, vilket också är föräldrars ansvar. Det finns en risk att sätta detta ansvaret på syskon eftersom detta faktiskt inte är en skyldighet syskon emellan och att syskon får ta föräldrarnas roll. Syskonen har kanske egna läxor som de behöver lägga sin tid på och inte bara känna ett ansvar gentemot sina yngre syskon.

Båda skolorna belyser också att det finns elever som trots att de mår dåligt en dag, ändå kommer till skolan för att inställningen och motivationen finns där. På motsatt sätt beskriver också båda skolorna att det finns elever och föräldrar som mycket lättare sjukanmäler sig och hellre tar en sjukdag extra.

och ibland handlar det också om att det är föräldrar som / det är enklare att / man pushar inte på så mycket / ja men “ hon har ont i magen jag ringer och sjukanmäler”(R2)

Det som skiljer sig är anledningarna bakom varför elever är motiverade att uppnå skolrelaterade mål, både kortsiktigt men framförallt långsiktigt. Yttre faktorer påverkar till

större del elever från det svagare området än det starka, kopplat till skolnärvaro. Maslows (2017) motivationshierarki syns i skolpersonalens berättelser på båda skolorna, men det är tydligt att det inte alltid är skolan som gör att elever utvecklas i hierarkin. Skolan beskrivs som mycket betydelsefull i dagens samhälle, konsekvenserna kan bli mycket allvarliga och innefatta bland annat missbruk, arbetslöshet eller psykisk ohälsa (SOU 2016:94). Trots detta finns det elever som inte motiveras av denna verksamhet. Är det en brist hos den specifika skolan eller systemet i sig?

5.4 Bostadsområdets påverkan

En av intervjufrågorna som ställdes till skolpersonalen var vilken påverkan bostadsområdet har på skolnärvaron. Bostadsområdet är en del av utredningens (2016:94) sociala faktorer. Tolkning och svar på denna fråga har senare blivit intressant efter ovanstående faktorer som skolpersonalen beskriver som viktiga när det kommer till närvaro. Det finns skillnader i hur skolpersonalen både ser på områdets påverkan och hur frågan tolkas i relation till just deras område.

5.4.1 På vilket sätt påverkar egentligen området?

Asså här är det väl väldigt segregerat utifrån att här // här bor ju / folk som är både socioekonomiskt välmående / men jag tänker inte att det är bara det som spelar in, verkligen inte / för jag tänker också // nu ska jag inte dra parallell / för jag har även jobbat på andra skolor där ...för att även här har vi ju elever som har svårt att komma till skolan // trots en god asså att de bor i ett bra område, har de ekonomiska förutsättningarna och inte de sociala problemen (R1)

jag tror faktiskt inte att området har så stor betydelse... ibland tror jag att det är svårare hos oss // för hos oss är eleverna relativt curlade och bortskämda de kanske inte riktigt uppskattar skolan alltid, men de tar också det för givet att såhär ska det vara och varför fungerar inte detta, men i vissa områden kanske man ser skolan som det viktigaste och bästa på hela dagen

(P1)

ja, jag tror det. För att det är här kompisarna är...nä, här finns ju inga butiker eller något sånt eller andra samlingspunkter, som man skulle kunna hänga på dagtid, det finns det ju inte (P2)

Skolpersonal från det välmående socioekonomiska området beskriver på olika sätt hur elevers närvaro påverkas av det område de bor i. Två av de intervjuade pratar om att området inte är den största eller enda bidragande faktorn till skolnärvaro. Det tredje citatet representerar en person som tolkar frågan annorlunda jämförelsevis med de övriga. Tolkningen är att området påverkar genom att kompisarna och umgänget finns där, vilket jag tidigare har beskrivit som en positiv faktor för denna skola. Forskning i svensk kontext är ännu inte fullständig vad gäller bostadsområdets påverkan på skolnärvaro. Det finns forskning som visar på samband mellan svagare socioekonomiska områden och en större frånvaro, men det kommer ofta tillbaka till andra faktorer så som individ- eller sociala faktorer (SOU 2016:94).

5.4.2 Kriminalitet och utbildningsbakgrund

absolut det finns ju till exempel i området ganska många vuxna personer som tillhör olika gäng och diverse och elever som tycker det är lite fräckt och då blir det ju en pullfaktor att om de tycker att det här med gäng och kriminalitet det blir mer intressant än skolan och då tyr de sig till de här äldre människorna och det blir liksom coolt att vara kriminell och fräckt att kunna få lite status och kanske lite pengar vid sidan om ...och vad har skolan att erbjuda? de kan inte se det långsiktiga (P3)

PAUS eftersom det är ett område som är tungt alltså socioekonomiskt tungt / det är hög arbetslöshet, hög sjukdomstal // så // och lägre utbildningsbakgrund och det är ju denna bakgrunden som har betydelse för hur man lyckas med eleverna (R2) (sedan diskuteras utbildningsbakgrund)

I det socioekonomiskt svagare området berättar skolpersonalen om flera aspekter som har påverkan på skolnärvaro kopplade till området. De berättar om elever som lockas till kriminalitet på grund av närvaron av kriminella gäng som drar eleverna från skolan. Denna tendens har en förmåga att konkurrera ut elevernas intresse till skolan, då det kan ge exempelvis pengar och status. Skolpersonalen drar kopplingar från området till föräldrarnas utbildningsbakgrund vilket inte handlar om området i sig eftersom det går tillbaka till en annan social faktor vilket är föräldrarna.

5.4.3 Jämförelse

Maslow (2017) skriver att barns trygghet ur ett perspektiv är svårare att identifiera än vuxnas trygghet eftersom ett barns trygghet handlar mycket om nuet och kan förändras snabbt. Äldre barn och vuxnas trygghet handlar mycket om ekonomisk trygghet, bostad och livsåskådningar som förklarar världen (Maslow 2017). Jag tror att de vuxnas trygghetskänslor i stor utsträckning påverkar barnen och en stabil vuxen i många fall också innebär trygga barn. Lyon och Cotler skriver att barns väg till och från skolan är en viktig del i frågan om skolnärvaro (2007). Jag tolkar detta som att tryggheten i området är viktigt för att barn ska känna sig trygga till och från skolan.

Skolpersonal i de två områdena hade olika respons angående områdets påverkan på skolnärvaro. Sammanvägt så hade det svaga området mer konkreta exempel på vilket vis området påverkade, medan det starkare området inte på samma vis beskrev påverkan eller berättade om andra faktorer som påverkade. Det ska också tilläggas att frågan är väldigt bred och kan tolkas på många vis exempelvis så berättade en respondent om föräldrarnas utbildningsbakgrund kopplat till områdesfrågor. Området kan definieras i vilken socioekonomisk indelning det har som enligt SCB inkomst- och utbildningsnivå och yrkesklassificering (ibid). Men jag har valt att se på arbetslöshet istället för yrkesklassificering. Med denna information angående den socioekonomiska indelningen är det förståeligt att begreppet kan tolkas på många olika sätt. Det är intressant att intervjuerna i det starkare området innehöll diskussioner om närområdets betydelse för barns framtidsvisioner, eftersom exempelvis arbetslösheten är låg (X-stad 2011). De diskuterar också föräldrarnas utbildning som en viktig faktor, men detta är inte svaret på frågan angående bostadsområdets påverkan på skolnärvaro. Respondenterna i detta område nämner på olika sätt att grunderna finns där för eleverna, men att det ändå kan finnas annan typ av problematik. Några respondenter kommer även in på de andra sociala faktorerna som handlar om vänner och familj vilket de kopplar som en relevant påverkan för områdets inverkan på skolnärvaro. Det belyser bredden av frågan ytterligare.

6. Avslutande diskussion

6.1 Metoddiskussion

Genom de kvalitativa intervjuerna fick jag möjlighet att ställa mer djupgående frågor och följa upp med frågor där respondenterna berättade om intressanta perspektiv som jag inte hade reflekterat över innan intervjuerna (Bryman 2011). Det fanns även rum för förtydliganden när respondenterna inte förstod frågan.

Intervjuareffekten, alltså att jag omedvetet eller medvetet påverkar min respondent i intervjusituationen (Bryman 2011), var något som jag försökte vara medveten om. Det var utmanande att framstå så neutral som möjligt i intervjusituationen, främst för att respondenten skulle uppfatta mig så intresserad som möjligt av det som de hade att säga samt inte känna sig dömda av mina frågor. Det var också en utmaning att intervjua skolpersonal på den skolan som jag också har arbetat på, vilket kan ha påverkat intervjusituationen. Det var utmanande dels för att en av respondenterna känner jag och mycket av det som diskuterades hade jag kännedom om sedan tidigare. Strategin inför detta var att ställa mer förtydligande frågor och även frågor som egentligen var underförstådda mellan mig och respondenten. Genom att ställa förtydligande frågor kunde även underförstådda frågor spelas in och användas i studien. Jag tror dock att det främst var till min fördel för att jag kunde utforma en relevant intervjuguide.

Det fanns även utmaningar i att vissa respondenter tenderar att prata i mer generaliserande termer än andra, det vill säga att de diskuterade skolornärvaro i mer allmänhet än på just den specifika skolan. Detta tror jag bland annat kan bero på hur lång erfarenhet de hade på den skolan de arbetade och även hur tydlig jag var med vad för slags information jag eftersökte. Det var i en av de första intervjuerna som jag lärde mig att inte berätta för respondenten innan intervjun att undersökningen även skulle äga rum på en annan skola. Detta resulterade då i att de medvetet eller omedvetet jämförde sig med den andra skolan när de svarade på frågorna. Jag bestämde efter den lärdomen att inte berätta detta innan intervjun var klar.

Metoden var slutligen även till stor fördel när de sociala faktorerna (SOU 2016:94) diskuterades eftersom dessa skiljde sig i respondenternas beskrivningar och det krävdes följdfrågor för att få den nyanserade bild jag sökte efter.

6.2 Slutsatser

I detta avsnitt kommer jag att sammanfatta de viktigaste slutsatserna som drogs från empirin kopplat till mitt syfte. Det presenteras vilka faktorer som skolpersonalen beskrev som betydelsefullt kopplat till elevers närvaro och hur de sociala faktorerna, som innefattar kompis- och familjerelationer samt samhällsfaktorer, skiljer sig för de båda områdena.

En av de viktigaste faktorerna för elevernas skolnärvaro handlade om vänskapsrelationer. Vikten av detta berättade lärarna var så stor att det kunde avgöra om en elev valde att närvara i skolan överhuvudtaget. Det fanns mycket gemensamt när skolpersonalen berättade om vänskapsrelationer, men också flera olikheter mellan de två skolorna. Den främsta olikheten var att kompisbanden i större utsträckning bidrog till högre närvaro i det socioekonomiskt starka området. Skolpersonalen berättade om en kultur och synsätt bland kompisarna som handlade om att vara i skolan och i sin tur även prestera. I det svagare området berättade skolpersonal om yttre faktorer som exempelvis oroligheter i området och hur detta behövde diskuteras på skoltid vilket resulterade i frånvaro från lektionerna. Men även det svagare området berättar om vikten och betydelsen av vänner i skolan, även om det inte alltid bidrar till högre skolnärvaro. Gemensamt för båda områdena var att kompisarnas betydelse spelade stor roll i elevernas liv även om det inte alltid gynnade skolnärvaron.

Föräldrar och familjer har också en viktig del i elevers närvaro och förmåga till att prestera i skolan. Det handlar om utbildnings- och arbetsbakgrund och vilken inställning som familjen har till skolan. Föräldrar och familjer med utländsk bakgrund beskrivs som utmanande för skolpersonalen i det svaga socioekonomiska området, då det inte finns samma kunskap angående skolplikt och ansvar kopplat till barns närvaro. I detta området fungerar syskonen som en viktig stöttning för elever vad gäller motivation till skolan och även hjälp med läxor.

Ytterligare en diskussion som visade sig i samtliga intervjuer även om så inte var tänkt från början, var skolpersonalens beskrivning av elevernas drömmar om framtiden. På båda skolorna finns det beskrivningar om höga drömmar kopplat till yrkesval och liknande. Det som skiljer sig är att i det starkare området beskrivs som något mer naturligt och normaliserat som alla kan uppnå. I det svagare området finns det en del konkurrens mellan skolan och exempelvis kriminalitet och andra val. Motiverade elever i det svagare området ser mycket upp till äldre syskon och har en stabil hemmiljö. I båda områdena finns det exempel på elever

som hellre stannar hemma en extra dag på grund av sjukdom än att de kämpar sig till skolan ändå. Men i det starkare området beskriver skolpersonal i större utsträckning att elever försöker ta sig till skolan trots lättare sjukdom. En intressant punkt som kom upp i samband med frågor om inställning var elevers stressnivå. Skolpersonal i det starkare området beskrev i större utsträckning att det fanns mycket stressade elever i förhållande till skolresultat. Detta är en förtjänst av den semistrukturerade intervjun som tillät mig som forskare att ställa följdfrågor och finna nya perspektiv på mina frågeställningar. Stress kopplat till prestation och betyg var inte aktuellt i denna undersökning, men det är en intressant fortsättning på forskning då en naturlig fråga kopplat till skolnärvaro är skolresultat. Diskussionen mellan framtidsdrömmar, betyg och stress hade varit intressant som fortsättning på området angående elever i skolan idag.

Det som binder de olika faktorerna samman är hur människor påverkar varandra i två bostadsområden som skiljer sig åt socioekonomiskt. Till stor del handlar den socioekonomiska prägeln om hur föräldrarnas yrkesbakgrund, utbildningsbakgrund och inkomstnivå påverkar barnens möjligheter till skolnärvaro. Skolpersonal ser kopplingen mellan utbildningsbakgrundens betydelse för att stötta och motivera barnet till närvaro. Det finns också viktiga komponenter i trygghet hemma av olika slag men även en trygghet bland kompisar.

Hur frågan angående områdets påverkan på skolnärvaro tolkas, visade sig vara mycket olika därför är det för mig förståeligt att det är svårt att forska på områdets påverkan. För att det är ett så brett begrepp som innefattar många olika komponenter.

Den socioekonomiska statusen är det som skiljer dessa två områden ifrån varandra. Det är tydligt att frånvarande elever inte beskrivs som ett problem i det starkare området och de bakomliggande anledningarna till varför närvaron är mer utmanande i det svagare områdets skola är både komplext och väldigt individuellt. Det är dock tydligt att skillnaderna finns.

6.3 Fortsatt forskning

Det finns flera intressanta forskningsområden som har framkommit genom undersökningens gång. Det var intressant att se på skillnaderna mellan hur rektorer och lärare svarade på frågorna, då rektorernas mer övergripande perspektiv skiljde sig från lärarnas konkreta berättelser. Ett intressant forskningsområde hade varit hur det näromliggande området

påverkar skolnärvaron och i sin tur skolresultat. Formas medborgare olika beroende på vilket område som människor bor och går i skolan? Om svaret är ja på den frågan, borde det då reflekteras mer över vilka områden som det byggs skolor på? Eller vilken påverkan har egentligen skolan på området och området på skolan?

Referenser

Backlund, Åsa och Malin Gren Landell (2017) Problematisk skolfrånvaro - kunskapsunderlag och rekommenderade strategier. I: Backlund, Åsa. Sara Högdin och Ylva Spånberger Weitz (red). *Skolsocialt arbete: skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Backlund, Åsa. Sara Högdin och Ylva Spånberger Weitz (2017) Skolsocialt arbete - en introduktion. I: Åsa Backlund, Sara Högdin och Ylva Spånberger Weitz (red). *Skolsocialt arbete: skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

X- stad (2014)

Hämtad: 2018-04-20

X-stad (2017a) *Områdesbeskrivning: Norra landsbygden*

Hämtat:2018-04-30

X- stad (2017b) *Områdesbeskrivning: Nordöstra staden*

Hämtat: 2018-04-30

X-stad (2011). Perspektiv X-stad.

Hämtat: 2018-04-20

Kearney, A. Christopher & Patricia Graczyk (2014) A Response to Intervention Model to Promote School Attendance and Decrease School Absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43 (1): 1-25.

Leijsne, Emma (2014) *Lågutbildade barn går sämre utbildningar*.

<https://www.sydsvenskan.se/2014-12-25/lagutbildades-barn-gar-samre-utbildningar>. Hämtat: 2018-04-17

Lyon, R. Aaron & Sheldon Cotler (2007) Toward reduced bias and increased utility in the assessment of school refusal behavior: the case for iverse samples and evaluation of context. *Wiley InterScience*, 44 (6): 551-565.

Maslow H, Abraham (2017) *A theory of human motivation*. BN Publishing

May, Tim (2013) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur

Medcalf, Neva Ann. Thomas J. Hoffman och Cassie Boatwright (2012) Children's dreams viewed through the prism of Maslow's hierarchy of needs. *Early Child Development and Care*, 183 (9): 1324-1338.

Schröder, Magdalena, Erik Jonsson & Fredrik Wallner (2016) *Kräv närvaro i skolan för att betala ut barnbidrag*. <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/kraev-naervaro-i-skolan-foer-att-betala-ut-barnbidrag-26928>. Hämtat: 2018-04-17

SFS 2010:800. *Skollagen*

Skolinspektionen (2016) *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor*
Granskningsrapport: Kvalitetsgranskning

SOU 2016:94 *Saknad! Uppmärksamma elevernas frånvaro och agera*. Betänkande av Att vända frånvaro till närvaro – en utredning om problematisk elevfrånvaro

Statistiska centralbyrån. <https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/socioekonomisk-indelning-sei/> Hämtad: 2018-05-16

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>.

Öberg, Peter (2017) *Livshistorieintervjuer*. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm:Liber

Bilaga 1

Inledande frågor:

- Vad innebär skolplikten för er på X-skolan?
- Innebär skolplikten att alla elever känner en plikt att gå till skolan och därför kommer?
- Vad är det (annars) som gör att de kommer till skolan?
- Hur arbetar skolan allmänt med skolnärvaro/frånvaro?

- Vad är det som gör att vissa elever nästan aldrig är frånvarande?
- Vad främjar närvaro? (förutom...)
- Tänk på elever med hög närvaro, varför kommer de till skolan?
- På vilket sätt tycker de att de är roligt?
- Vad motiverar/påverkar elevers motivation att gå till skolan?

Sociala faktorer

Sociala faktorer innefattar familj- och kamratrelationer samt samhällsfaktorer.

- Hur uppfattar du föräldrar/familjs påverkar elevers skolresultat?
- Hur är föräldrarna till dessa barn?
- Hur ser du på bostadsområdets påverkan för närvaro?
- Elever med hög närvaro, är de kompisar med andra elever med hög närvaro?
- Hur påverkar kamraternas syn på skolans betydelse? Hur tänker du kring att elever motiverar varandra? Hur tänker du kring att kompisgäng påverkar varandra?

Om respondenten kommer in på dessa områden:

Skolfaktorer

Skolfaktorerna är av olika art, från organisatoriska till sociala och pedagogiska.¹² Det kan t.ex. handla om förekomsten av håltimmar, kränkningar och bristande pedagogiskt stöd.

- På vilket sätt arbetar skolan med att hålla kvar elever i skolan?
- Vilka platser på skolan tycker eleverna om att vara på?
- Vad tror du om klasskamraternas betydelse för elevernas närvaro?
- Vilka egenskaper hos lärarna är viktiga för att elever vill gå till skolan?
- Pedagogiska faktorer. Hur tänker du kring lektionens uppbyggnad?

Individfaktorer

Med individfaktorer avses faktorer som kan hänföras till eleven. Faktorer på individnivå har ofta samband med andra faktorer. Om t.ex. skolan gör anpassningar till en funktionsnedsättning behöver den här riskfaktorn på individnivå inte bidra till frånvaro.

- På vilket sätt påverkar det enskilda barnet sin närvaro i skolan?
- Kan den påverka både positivt och negativt?
- Elever med hög närvaro, skulle du säga att dessa "mått bättre" fysiskt och psykiskt än de med lägre närvaro?

Avslutande

Går igenom vad vi har diskuterat och frågar om respondenten vill lägga till något.

Bilaga 2

Jag godkänner att jag har läst och förstått understående punkter:

- Jag är medveten om att jag deltar i en undersökning för C-uppsats för en socionomstudent på Lunds Universitet tillsammans med ytterligare 5

skolpersonal. Intervjuerna kommer att innehålla frågor som handlar om skolnärvaro.

- Mitt deltagande är frivilligt och jag har rätt att avbryta min medverkan om det innebär negativa följder. Min medverkan är styrd efter mina krav.
- Jag lämnar mitt samtycke för att delta i undersökningen.
- Forskningen kommer inte innehålla några namn som på något vis kan leda till respondenten, arbetsplatsen eller bostadsområdet.
- Materialet som samlas in från intervjuerna kommer endast att användas i denna C-uppsats.

Datum: 2018-04-26

R1
Respondent

Lovisa Engström
Student